El nunci

FUNDAT L'ANY 1979

REVISTA DEL CENTRE D'AMICS DE REUS / **NÚM 168/**2022

Gràcies, doctor Gras

lo nunci
FUNDAT L'ANY 1979
REVISTA DEL CENTRE D'AMICS DE REUS
Any XLII -3r trimestre de 2022 - Núm. 168

Edita:
centre d'AMICS de REUS
Raval Robuster, 36 - Casa Fortuny
43204 **REUS** - Telèfon 977 754 826
www.centredamicsdereus.cat

Direcció:
Jaume Garcia Cardoner
President:
Joan M. Mallafrè Anguera
Coordinació:
Joan Ciurana, Xavier Guarque
Maquetació i impressió:
QuatreC, impremta digital
D.L. T-66-80
PREU 2 €
L'equip de redacció no es fa responsable de les opinions emeses pels seus col·laboradors, fixos o eventuals. No es mantindrà correspondència amb els seus col·laboradors ni es tornaran les cartes. Les col·laboracions per la seva publicació aniran signades (si bé podran sortir amb pseudònim) i identificades amb el nom i domicili. Podrà reproduir-se qualsevol text, sempre que es mencioni el nom de la revista.

Amb la col·laboració de:
AJUNTAMENT DE REUS
Regidoria de Cultura i Joventut
Diputació Tarragona
Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

CENTRE D'AMICS DE REUS
està adherit a la
Federació d'Ateneus de Catalunya

Han col.laborat en aquest número...

Rosa Pagès Pallisé.- Llicenciada en Filologia Catalana i escriptora, s'estrena en les pàgines de Lo Nunci fent una semblança de Xavier Amorós. Ha estat professora associada del Departament de Català de la URV i consultora d'Humanitats de la UOC, i actualment treballa com a tècnica de comunicació. És autora de set novel·les i cinc reculls de contes.

Jordi Garcia Arnau.- Es va estrenar en el darrer número de Lo Nunci publicant una àmpia crònica del dinar del Més Amic de Reus. Aborda avui una de les seves passions: l'estudi del Carlisme. Enguany fa 150 anys de la darrera carlinada, efemèrides que ha passat de puntetes als mèdia. Tot i que Reus era liberal, Jordi Garcia ens informa dels destacats capitostos carlins de la comarca i dels episodis que van protagonitzar.

Francesc Gras Esteva.- Llicenciat en Periodisme i Màster en Màrqueting Digital. Comunicador, versàtil, amb experiència tant en mitjans (ha treballat en projectes de TV, premsa i Internet) com en el departament de comunicació d'empreses. Apassionat del món de la comunicació a Internet i les xarxes, l'esport, la música i la lectura. Amb forts vincles amb la ciutat de Reus, en aquest número escriu un article molt especial dedicat a la memòria del seu avi, l'oftalmòleg Francesc Gras Salas.

Editorial: Digui 33- **3** / El doctor Gras, un prohom de Reus **4-5** / En record de Francesc Gras Salas, 'l'avi Paco' **6-7** / 50 anys d'una excursió a peu insòlita: de Reus a Lourdes **8-11** / 150 anys de la Tercera Guerra Carlina: els carlins del Baix Camp **12-15** / La Batalla de Vilallonga del camp: 133 joves reusencs morts **16-18** / JA Caleceit tot llegint Ferrater **19-22** / Portes obertes peruqè els ganxets descobreixin el Centre d'Amics **23-24** / Trens rigorosament vigilats **25-26** / Una història d'amor des de l'RDA a Reus **27-30** / En record de Xavier Amorós **32-33** / La solidaritat **34-35**

Editorial

Digui 33

La memòria és un gran cementiri, deia el periodista Manuel Ibáñez Escofet, protagonista d'una època daurada de la premsa barcelonina, amb La Vanguardia al capdavant -aleshores i durant molt de temps, La Vanguardia Española, val a dir-.

Hem perdut dos memorialistes en poc temps a Reus. Xavier Amorós ens ha deixat amb 99 anys i el doctor Francesc Gras ho ha fet amb 101. Entre onada de calor i onada de calor, ens han abandonat el mateix estiu que ho feia la reina d'Anglaterra, Isabel II, amb 96 anys. Tots tres van decidir que ja n'hi havia prou, d'aquest color. Quan el doctor Gras va néixer, Lenin encara era viu, faltaven 13 anys perquè es proclamés la II República Espanyola i 39 perquè els Beatles publiquessin el seu primer hit, 'Love me do'. El doctor Gras fou ànima de Lo Nunci durant any i anys.

Per tal d'abordar l'Amorós, tenim el plaer de presentar-vos l'escriptora i periodista Rosa Pagès, que enceta les nostres pàgines fent una semblança del polifacètic autor: 'Llegir els textos de Xavier Amorós, sentir-lo parlar, té el poder de seducció de la flauta d'un encantador de serps, i crec que aquest és un efecte que marca tota la seva obra narrativa', ens diu. Al seu torn, el nét periodista del doctor Gras, Francesc Gras Esteve, ens dibuixa al natural el retrat més personal del seu avi, un homenot del sud 'irònic, intel·ligent, divertit, amable, proper, entusiasta i poderós en la defensa d'un ideari de país'.

El doctor Gras, que va sortir viu de miracle d'un bombardeig aeri a la guerra civil, ens ha convidat a viure 101 anys sent optimista, fins i tot divertit. Doctor, li dediquem aquest acudit, que és de la collita de Woody Allen, i va de metges:

Vet aquí que un home va al metge tot espantat, esporugit, fet un mà de nervis, i li diu: -Doctor, doctor, estic molt preocupat.

-Caram. Què li passa, bon home, respon el metge.

-El meu germà es pensa que és una gallina. Què puc fer, doctor?, li pregunta.

-Doncs enviï'l a un psiquiatra i que l'ingressin, diu el metge

-No puc -contesta l'home-. És que necessito els ous.

Jaume Garcia Cardoner
Director de Lo Nunci

El doctor Gras, un prohom de Reus

El doctor Francesc Gras Salas moria el 14 d'agost a l'edat de 101 anys. Guardonat pel Centre d'Amics de Reus amb el reconeixement de 'Més Amic de Reus 2012', fou un veritable prohom de la ciutat, animador de nombrosíssimes activitats i personatge clau del Centre d'Amics de Reus amb les seves col.laboracions al llarg de 12 anys a Lo Nunci, articles imprescindibles que ens recordaven fets i gent de la ciutat.

El doctor Gras va néixer a la capital del Baix Camp el 30 de març de 1921. Va cursar la carrera a la Facultat de Medicina de Barcelona i els estudis del doctorat a la de Madrid. Diplomat en oftalmología, exercí l'especialitat a la seva consulta del carrer de Llovera, número, 35, per espai de 51 anys (1948-1999). Des de 1965, també va prestar assistència medicoquirúrgica durant 20 anys a l'Hospital de Sant Joan.

Va participar en articles d'opinió a la premsa provincial amb el pseudònim de Suero Vital, a més d'altres col·laboracions en diferents publicacions mèdiques.

El president del Centre, Joan Maria Mallafrè, lliurant el guardó 'El Més Amic de Reis'. Foto: Centre

"Finalment va ser peça clau en el redescobriment i revalorització de la capella funerària de la família reusenca Margenat, l'any 2009"

En el període entre 1990-2000 va publicar les següents obres d'ambient local, contribuint a la recuperació de la memòria històrica de fets i personatges actius de la ciutat durant diverses etapes de la història col·lectiva:

Fets i Gent de Reus. Any 1997

Gent, racons i olors de Reus. Any 2000

De Llevant cap a Ponent. Escrits. Any 2006

Records de Reus. Quan es duien espardenyes, Sales de ball reusenques. Any 2009

De la Guerra Civil i d'altres Records. Any 2009

Estimar i recordar la nostra ciutat. Recull de 43 articles publicats a la revista Lo Nunci del Centre d'Amics de Reus. (2019)

A més, Gras va desenvolupar i impulsar diverses iniciatives culturals i ciutadanes:

Associació de Concerts: va ser impulsor de la recuperació de l'entitat de 1921, en les juntes dels anys 50-60-70.

Febrer 1956: participació activa en l'organització de l'homenatge a la ballarina reusenca de renom internacional Roseta Mauri al Teatre Fortuny.

L'any 2009 va crear el memorial Pau Martí i Roca, en memòria del pianista reusenc, molt oblidat, reivindicat al seu dia per Roseta Mauri.

Congregació de la Puríssima Sang: Junta 1954-1964. Restauració del presbiteri del temple després de la seva destrucció. Impuls de la Setmana Santa reusenca. Pregoner de la Setmana Santa l'any 2007.

Aereo Club Reus-Costa Daurada: vicepresident primera dècada dels anys 60. Impuls de l'entitat amb iniciatives vàries, portant el nom de la ciutat arreu del país i l'Estat.

Guardadors de la Tronada: impulsor de la Germandat que va recuperar la Tronada de Completes després de la Guerra Civil.

També va ser impulsor de la rehabilitació

Guardonat pel Centre d'Amics de Reus amb el reconeixement de 'Més Amic de Reus 2012'

de la memòria de l'arquitecte modernista reusenc Domènec Sugranyes Gras, deixeble d'Antoni Gaudí.

Finalment va ser peça clau en el redescobriment i revalorització de la capella funerària de la família reusenca Margenat, l'any 2009, al Cementiri General de Reus. Va dur a terme gestions personals amb la família i el Patronat Municipal de Turisme reusenc per redescobrir-ne l'autoria arquitectònica de Lluís Domènech i Montaner, i per a la col·locació d'una placa rememorativa a la capella funerària.

Redacció

En record de Francesc Gras Salas, 'l'avi Paco'

Estimar i recordar la nostra ciutat. Després de donar-li moltes voltes, començo aquest article en record de l'avi, l'oftalmòleg **Francesc Gras Salas**, citant el títol del darrer llibre que va publicar abans del seu traspàs el 14 d'agost de 2022. La raó és ben senzilla. El nom de l'obra descriu el que era una de les seves grans passions: Reus.

Al llarg dels seus 101 anys de vida, sempre va tenir una estima sense condicionants a la ciutat i a la seva gent. Segurament no descobreixo res als lectors de **Lo Nunci** que, durant 12 anys (2006-2018), han pogut llegir els articles del Dr. Gras repassant com era el batec ciutadà del segle passat. Penso, tanmateix, que li agradaria que se'n fes constància una vegada més.

L'avi Paco sentia devoció per Reus. Però també per l'oftalmologia, la medicina, el Modernisme, la història i la política. Era una persona avançada al seu temps a qui li encantava viatjar per tot el món. Per tot plegat, era una delícia passar una tarda amb ell i, simplement, escoltar-lo. El pou de coneixement que n'extreies era enorme, com també el d'algun consell que et podia canviar la vida. En el meu cas, i per la meva formació de periodista, també parlàvem de la seva altra gran fal·lera, l'escriptura. Cal recordar que, més enllà dels sis llibres publicats, entre els anys 1950 i 60 ja escrivia articles d'opinió a la premsa provincial i local, amb el pseudònim de **Suero Vital**.

L'estima que tenia per Reus li venia de ben jove. I no pel fet de néixer al carrer de les Galanes i exercir de metge al **carrer de Llovera** durant més de 50 anys, sinó perquè sempre va estar molt vinculat a l'associacionisme de la ciutat. Va participar activament de l'**Aeroclub de Reus-Costa Daurada**, sent-ne vice-president la dècada dels 60. També va formar part de la junta de la **Congregació de la Puríssima Sang** (de 1954 a 1964); va ser un dels impulsors de la **Germandat dels Guardadors de la Tronada** i integrant de la junta que va recuperar l'**Associació de Concerts de Reus**.

Vinculada amb l'entitat, hi ha una història que li agradava molt explicar. La protagonista era **Montserrat Caballé** i el seu idil·li amb el Teatre Fortuny, un dels primers llocs on va actuar. Convertida ja en una icona de l'òpera, l'entitat reusenca va decidir concedir-li la primera medalla d'or. Així va ser com un matí de 1972, ell i un altre membre de la junta es van presentar a casa de la soprano, una cosa del tot impensable avui dia. I no només van aconseguir que recollís el premi sinó que, a més a més, actués de forma gratuïta. A canvi, només va demanar que el teatre estigués ple de flors. Com així va ser.

Històries com aquesta, l'avi les farcia de suculents detalls gràcies a la seva prodigiosa memòria. I les explicava amb una gran passió, però sempre des de la modèstia i ganes de compartir-les per si en podia extreure nous coneixements. Sempre volia saber-ne més, de tot.

La seva implicació perquè la ciutat excel·lís també el va portar, per exemple, a impulsar la memòria de l'arquitecte modernista i reusenc **Domènec Sugranyes Gras**, deixeble d'**Antoni Gaudí**, o el redescobriment i valorització de la capella funerària de la família Margenat al cementiri de Reus, firmant la seva autoria a **Lluís Domènech i Montaner**. Però també era capaç de subratllar les mancances que patia la ciutat com la falta d'il·luminació dels carrers i places del centre o l'estat d'abandó d'una de les principals joies modernistes com és la **Casa Gasull.**

"L'avi Paco sentia devoció per Reus. Però també per l'oftalmologia, la medicina, el Modernisme ..."

El Centre de Lectura i la Guerra Civil

La Guerra Civil era un altre dels seus temes de conversa preferits i del qual en tenia un gran coneixement. En recordo infinitats de passatges, encara que n'hi ha un que sempre

Francesc Gras a la Facultat

m'ha marcat. El va viure el 17 de setembre de 1937, essent menor d'edat. Aquell dia, la sort va voler que se salvés de morir aixafat per les bombes que van impactar contra el **Centre de Lectura** i que, per desgràcia, van acabar amb la vida de **Regina Figuerola**, la seva bibliotecària. Segons explicava, aquell dia havia anat a retornar un llibre a l'ateneu per recollir-ne un altre. Però la bibliotecària el va instar a tornar més tard perquè en aquell moment no el tenien. Quan tornava al Centre de Lectura es va entretenir en una sastreria que hi havia el costat i allí es va poder resguardar de les bombes.

També podria explicar com va conèixer el geni **Salvar Dalí** o el periodista i escriptor **Néstor Luján**. O com va tenir relació amb reusencs il·lustres com en **Pere Caselles**, **Joan Rebull** o **Josep Laporte**. O els molts reconeixements que va rebre com el de **Més Amic de Reus** (el premi sempre estava en un lloc preeminent de casa) o el de soci número 1 i més antic de la societat **El Círcol de Reus,** ara farà uns mesos (amb un discurs inclòs que va captivar tots els presents). O la gràcia que li produïa que el situessin al capdavant d'una saga de reusencs amb el títol de 'Gras I al Món de Reus', atorgat per l'amic **Josep Baiges**.

Però, com veuen, em seria impossible encabir-ho tot. En canvi, sí que m'agradaria destacar la seva gran modèstia, amabilitat, bonhomia i el seu caràcter treballador i entusiasta. Sempre veia el got mig ple, estava disposat a ajudar-te i s'implicava en tot allò que creia. D'aquí el lliurament que va fer a **l'Hospital Sant Joan** de diferents aparells mèdics, alguns de gran vàlua, o l'entrega d'una trentena de volums de la publicació ***La Medicina Contemporánea. Revista Médica de Reus*** al **Museu de la Medicina de Catalunya**.

Així crec que és com voldria que el recordéssim.

Francesc Gras Esteva

50 anys d'una excursió a peu insòlita: de Reus a Lourdes

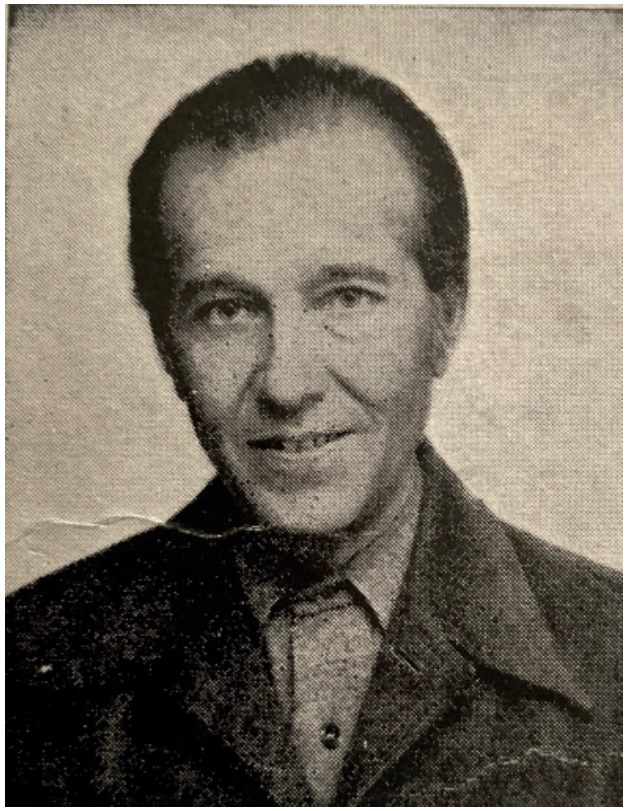

Ramon Cadrada Ornosa, autor del llibre que explica l'odissea

Un pagès, un estudiant, un administratiu, un podòleg, un deliniant, un farmacèutic, un advocat i dos metges, entre els quals dues dones, van emprendre fa 50 anys, una insòlita ruta a peu de prop de 400 quilòmetres, que uniria, en alguns casos per camins ja perduts, Reus amb Lourdes, un trajecte que s'hauria de fer en 10 dies, a raó de 36 quilòmetres per dia, salvant desnivells totals de 16.000 metres.

La idea, sorgida d'una aposta, d'un repte, no va restar en l'oblit. Es va fer realitat el juny de 1972. Quatre anys després de realitzada la proesa, la coneguda Editorial Selecta publicava el dietari del viatge, escrit pel conegut advocat reusenc Ramon Cuadrada Ornosa, membre fundador de l'Associació d'Estudis Reusenc i de la represa de l'Associació de Concerts de Reus. Cuadrada va publicar 'Per camins de plana i de muntanya. De Reus a Lurdes a peu'.

Els herois i les heroïnes de la 'llarga marxa' serien, a banda del relator dels fets, el doctor Enric Aguadé i Sans, el seu germà Jaume, el doctor Antoni Escolà i Gibert, Baldomer Pàmies i Jover, Jaume Montserrat i Gras, Jaume Montserrat i Borràs, Maria Canals i Lluís i Maite Esteban. Teresa Fàbregas, esposa del doctor Escolà, s'encarregaria durant uns dies de resseguir-los en cotxe i preparar la seva arribada en fondes i parades.

Com va sorgir la idea? Ramon Cuadrada ho explica al llibre, que és consultable a la Biblioteca del Centre d'Amics de Reus: 'El 29 de setembre de l'any 1968 uns excursionistes reusencs assoliren delerosos el cim del Puigmal. Havien sortit de Reus vuit dies abans amb el propòsit de fer a peu el recorregut fins al santuari de Núria per senders de plana i de muntanya. (…) Dalt d'aquell pic trencaven l'alè davant els esplèndids panorames que els voltaven fent comentari de la facilitat

"L'estirabot de la idea original s'aniria madurant durant més de tres llargs anys"

amb què havien dut a terme les distintes etapes de l'excursió, i afirmaren que tot plegat els havia resultat més senzill que en prinicpi no creien. Enmig de la conversa, un dels marxadors, potser més eufòric que els altres, va exclamar : 'Encara tindríem forces per arribar a Lurdes…!".

I així va ser com el doctor Aguadé recollí i l'envit i es va plantejar una marxa on caldria disposar de passaports, un certificat oficial de a Federació de Muntanya, que comportà a més una entrevista amb el prior de Reus i amb l'alcalde, poasr-se en contacte amb les sis entitats excursionistes que hi havia a la ciutat… i celebrar una recepció al final de la ruta amb l'Ajuntament de Lourdes i amb el bisbe de la diòcesi de Tarbes-Lourdes.

La iniciativa, en diria l'escriptor Albert Manent -autor del pròleg del llibre-, 'era engrescadora, però alhora imposava'. L'estirabot de la idea original s'aniria madurant durant més de tres llargs anys, 'mentre uns experts -sobretot Enric Aguadé- amb paciència i tenacitat elaboraren un itinerari, bo i comprobant in situ la viabilitat dels antics vials muntanyencs i de les terres planes i, si calia, com en el cas del camí ral de Reus a Prades, el desbrossaven, diumenge rera diumenge, fins a trovar-hi les centenàries llambordes empedrades'. El projecte d'anar de Reus a Lourdes amb unes condicions determinades era, doncs 'insòlit' i calia entrenaments previs: així es va fer amb dues rutes a peu a la Serra de Montsant i al santuari de Núria.

No només això, era necessari assegurar l'allotjament en tot el trajecte i així es va anar aparaulant amb hotels i fondes la futura estada. Els expedicionaris van viure diverses anècdotes, com el fet que justament a la primera parada, a Vilanova de Prades, no hi havia hostal 'i calgué recórrer a la gentilesa del seu rector, mossèn Pardo, que oferí l'abadia per a dormir i va cercar una família que s'encarregués del

El doctor Aguadé, ajudant els excursionistes a travesar un riu. Foto: 'Per camins de plana i de muntanya. De Reus a Lurdes a peu'.

"La pruïja de no trepitjar carreteres hagué de cedir en els quilòmetres darrers: la ruta per muntanya era perdedora i perillosa"

sopar i d'atendre l'element femení', descriu amb detall Ramon Cuadrada. A la tercera nit, al llogarret d'Alberola, a nou quilòmetres d'Os de Balaguer, 's'ocupà un edifici rònec i abandonat però amablement cedit pel seu propietari, que no va voler cobrar un cèntim pel favor'.

La marxa fou a peu per camins i senders, menys els darrers 50 quilòmetres, ja en territori francès : 'La pruïja de no trepitjar carreteres hagué de cedir en els quilòmetres darrers: la ruta per muntanya era perdedora i perillosa', en diria Albert Manent.

Finalment, després de més de tres anys preparant-la, la marxa es va fer realitat entre el 10 i el 20 de juny de 1972.

L'inici, el camí de Castellvell

La matinada del 10 de juny, els nou valents i valentes enfilaven camí cap a Castellvell per completar una primera jornada que els duria a Vilanova de Prades seguint el camí de l'Aigua Sana d'Almoster, resseguint pel Mas de Borbó i el coll de la Batalla. Com si d'un mal averany es tractés, ruixats i una espessa boira els saluden. Arriben a Vilanova de Prades sense gairebé poder distinguir la torre del campanar.

Com ha canviat el país en 50 anys! Fixem-nos en el relat que fa Ramon Cuadrada de l'arribada a Prades, on fan estada en un bar per descansar. Recordem que és un dissabte del mes de juny a la Vila Vermella, una data on avui en dia la vila estaria rebentar de gent: 'Entrem a Prades i retrobem els joves al sopluig d'una porxada de la plaça. Veig la bonica font ombrejada i deserta, però no tinc ganes de beure. Són quarts de dues i decidim d'entrar en un bar, on, un cop a dintre, la primera cosa que fem és treure'ns els impermeables (…) Els escassos presents maten l'estona jugant a cartes i amb prou feines giren el cap per mirar-nos. L'aire allí dins és una talladissa boira de tant de tabac cremat com hi sura. (…) I després d'unes bones tasses de cafè sortim a comprar mitjons de pagès: ens cobren quaranta pessetes de cada parell. L'Enric, des del centre de telèfons, parla amb Reus demanant auxilis per a afrontar el mal temps, mentre la pluja continua rondinant com una cantarella sense flexions'.

No hi ha turistes a Prades un dissabte de juny, als bars no es para de fumar, hi ha botigues que venen mitjons de pagès, funciona una central de telèfons,…

La segona etapa els duria a Sidamon; la tercera, a Alberola; la quarta, a Pont de Montanyana; la cinquena, a La Pobla de Roda; la sisena, a La Foradada del Toscar; la setena, a Escalona; la vuitena, a Torla; a la novena entraven a França i descansaven a Gavàrnia-Pragnères i a la desena i darrera, arribaven sans i estalvis a Lourdes sense que ningú s'hagués retirat.

A la ciutat-santuari dedicada a la Verge apareguda serien rebuts pel primer ajudant del consistori -l'alcalde era aquel dia a París- i pel bisbe de Tarbes-Lourdes, Henri Donze. A l'ajudant de l'alcalde l'obsequiarien amb una reproducció de l'escut de Reus, donat per l'alcalde de Reus -aleshores, Joan A. Albouy-, i al bisbe , una

"L'expectació que havia despertat l'aposta excursionista va fer que s'hi desplacés un autocar. Sortí de Reus el 18 de juny"

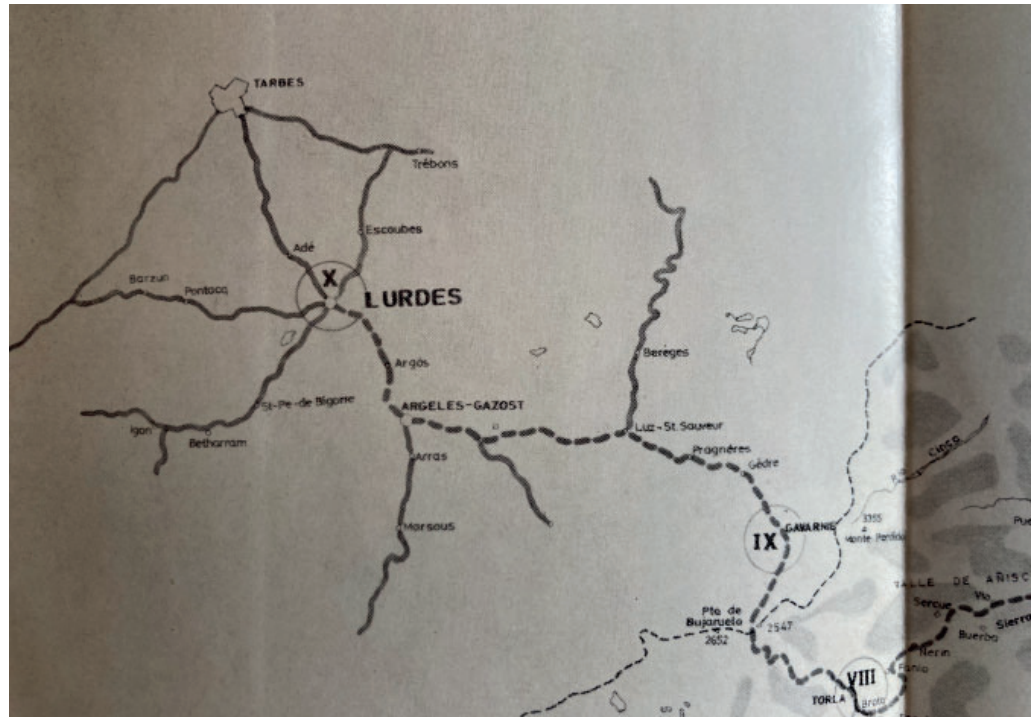

Mapa del recorregut

bandera amb les imatges de la Verge de Misericòrdia i de la Immaculada, que els nostres pelegrins havien dut a coll i be durant la llarga marxa.

L'expectació que havia despertat l'aposta excursionista va fer que s'hi desplacés un autocar. Sortí de Reus el 18 de juny. En ell hi anaven Carme Mestres, Àngela Lesjac, Teresa Miquel, Jovita Pallicé, Àngela Solanellas, Encarnació Domingo de Bosc, Jaume Aguadé i en Ramonet, muntats en un Pegaso conduït per Tomàs Olivella.

Acaba el text de Ramon Cuadrada -que té un breu apèndix on s'explica el viatge dels que van anar-hi en vehicle- i ho fa amb aquestes paraules: 'El Tomàs deté l'autocar al davant de casa i ens abracem uns i altres amb emoció evident, donant paraula de reunir-nos aviat per rememorar les hores transcorregudes als plans i a la muntanya només fiant-nos de l'Enric (Aguadé), dels propis peus i de l'àngel custodi. L'aventura ja és closa i tornem a esdevenir ciutadans d'una comunitat en lloc de caminadors solitaris'.

Jaume Garcia Cardoner

150 anys de la Tercera Guerra Carlina: els carlins del Baix Camp

Tropa carlina de Saballs, de Girona

Enguany fa 150 anys de l'inici de la Tercera Guerra Carlina. L'última d'una sèrie de guerres que van assolar el nostre país en el convuls segle XIX. Justament, va ser l'última oportunitat dels carlins d'intentar fer arribar a la corona espanyola un successor de Carles Maria Isidre de Borbó, germà de Ferran VII i protagonista de la Primera Guerra Carlina (1833-40).

L'aspirant al tro espanyol en la Tercera Guerra Carlina fou Carles de Borbó i Àustria-Est, net de Carles Maria Isidre de Borbó. Nascut a Liubliana al 1848, actualment Eslovènia, però en aquell moment era una ciutat de l'imperi austríac.

Carles de Borbó va voler aprofitar l'escàs suport social que tenia Amadeu de Saboia per sublevar-se contra el rei que havia portat el General Prim. La renúncia d'Amadeu de Saboia el 1873 i l'arribada de la Primera República va donar ales als partidaris de Carles de Borbó, però no van ser suficients per fer rei Carles de Borbó. El cop militar de Martínez Campos, conegut popularment com el pronunciament de Sagunt, va acabar amb la causa carlina i va obrir les portes a la restauració borbònica, fent que Alfons XII fos el nou rei d'Espanya a partir de 1874.

"Isidre Pàmies va viure un temps a Reus, on va conèixer i va fer gran amistat amb Josep Mª Barenys, un altre cabdill carlí nascut a Maspujols"

Isidre Pàmies i Borràs, 'Cercós'

Una vegada més, Catalunya i Euskadi serien els llocs on els partidaris de la causa carlina foren més abundants. L'incipient nacionalisme català i basc que va començar a treure el nas a la segona meitat del segle XIX, s'articula en bona part en torn al Carlisme. És una teoria bastant extesa entre una bona colla d'historiadors i que arriba fins als nostres dies, en aquest sentit només cal recordar que l'avi del presi-

"Els veïns de La Mussara que van presenciar aquest acte estaven aterrits i fins i tot els voluntaris liberals es van espantar "

dent Carles Puigdemont era un destacat carlí en una població com Amer on Ramón Cabrera hi disposà un centre d'operacions durant la segona guerra carlina (1848).

Però més enllà del tortosí Ramón Cabera, conegut com el tigre del Maestrat, també trobem altres cabdills carlins vinculats al nostre territori. És el cas de Joan Francesch Serret, nascut a Lleida i mort a Reus; el de Maties Vall Llaberia, nascut a Les Borges del Camp, o el de Josep Mª Mestres, d'Alforja.

El pretendent Carlos VII

A l'Aleixar hi va néixer Isidre Pàmies i Borràs el 1843, conegut popularment com a "Cercós". Va ser coronel de l'exèrcit carlí durant la Tercera Guerra Carlina. Cercós provenoa d'una famólia adinerada de forta tradició carlina.

Isidre Pàmies va viure un temps a Reus, on va conèixer i va fer gran amistat amb Josep Mª Barenys, un altre cabdill carlí nascut a Maspujols. Barenys el va impulsar a entrar en la lluita armada en començar la tercera carlinada, tot participant en accions ràpides a pobles com La Selva, Riudoms o Prades, entre d'altres. També se li atribueixen segrestos de gent rica per demanar-ne el rescat i un atac a la diligència-correu.

"Cercós" va lluitar aferrissadament a les muntanyes de Prades dirigint el quart batalló carlí i erigint-se com a cabdill del Baix Camp. El seu coratge va fer que fos molt odiat pels liberals i que patís un intent d'assassinat a Mont-ral.

En esclatar la tercera calinada el 1872 se'n va anar a la serralada de La Mussara com a oficial d'infanteria i ben aviat va ser ascendit a coronel per mèrits de guerra, i a títol pòstum, el pretendent Carles l'anomenà General.

Però la seva curta vida va agafar més volada a partir de la seva mort el 1873. El 14 d'octubre d'aquell any, Isidre Pàmies va mantenir un fort enfrontament amb les tropes liberals. Els homes de Cercós van encerclar i castigar durament les tropes liberals a la zona de la Mola dels Quatre

"El suport social que tenia l'exèrcit carlí en les zones rurals va fer que s'imposés una mena de silenci sobre la seva mort"

Termes. Això va permetre que els carlins s'apoderessin d'un canó de l'enemic, fet de molta rellevància aleshores. Però en la lluita cos a cos, una bala de fusell travessà el pit del "Cercós". Dalt d'una mula va ser portat fins al mas Joan Pau, proper a la balma que avui encara es coneix com a Hospital dels Carlins.

La bala que va rebre l'Isidre Pàmies li va provocar una ferida mortal. Tot i les atencions rebudes pel part de l'amo del mas i del rector de La Mussara, va morir al cap de tres dies i va ser enterrat al cementiri de La Mussara.

El suport social que tenia l'exèrcit carlí en les zones rurals va fer que s'imposés una mena de silenci sobre la seva mort. Segons explica Anton Agustench a "Records de la Mussara", a partir de la seva mort, "Cercós" es va convertir en un personatge llegendari. Es diu que l'odi i la desconfiança entre les files liberals va fer que cinc voluntaris reusencs armats amb rifles sortissin de Vilaplana pel camí de les Tosques i s'apropessin a La Mussara per comprovar la seva mort o acabar de rematar-lo si és que encara estava viu en algun mas de les muntanyes de Prades.

Els veïns dels masos van fer tot el possible per endarrerir l'arribada dels voluntaris liberals i alhora van alertar els veïns de La Mussara. Quan hi van arribar es van trobar amb les cases tancades perquè tots els homes havien fugit per amargar-se a la muntanya. Només es van trobar els més vells i les dones.

Algú els va confessar que el "Cercós" era mort i enterrat, però no els va dir on. Els liberals van decidir que volien trobar el seu cos per esquarterar-lo i van obligar als pocs veïns que quedaven a La Mussara a profanar les tombes per trobar on era el guerriller carlí.

Va desenterrar sis tombes, però en cap d'elles hi van trobar el cos d'Isidre Pàmies. El cabdill liberal estava colèric per no haver trobar el cos del "Cercós" i va decidir fer un afusellament simbòlic de la dona que van trobar en l'últim féretre. Van posar dreta la caixa tot recolzant-la a la paret de l'església i van disparar els rifles contra la dona difunta fent caure la caixa a terra.

Els veïns de La Mussara que van presenciar aquest acte estaven aterrits i fins i tot els voluntaris liberals es van espantar per la barbaritat que havien fet, tot fugint esperitats de la població.

Com hem explicat, els liberals van desenterrar sis fèretres, però no van trobar el d'en "Cercós". L'enterrador de La Mussara va ser molt astut i el va posar sota del d'una dona que havia mort feia pocs dies, l'àvia Boronada, per intentar evitar que els liberals el trobessin si es decidien a buscar-lo, com així va ser.

Jordi Garcia Arnau

La Batalla de Vilallonga del Camp: 133 joves reusencs morts

Carlins i liberals es van enfrontar cruelment a Vilallonga. Foto: JGA

L'apassionant i transformador segle XIX va viure molts episodis de violència extrema. En aquest escrit faré referència a un episodi que va causar la mort de molts reusencs en un sol dia i que va deixar una emprenta de crisi i de dolor a la nostra ciutat: la batalla de Vilallonga del Camp. Aquesta va succeir l'1 de març de 1838 i va enfrontar les milícies liberals de Reus contra una fracció carlina.

El conflicte

L'enfrontament entre carlins i liberals posava cara a cara el món tradicional absolutista i els aires de modernitat que arribaven a través de la revolució industrial a Anglaterra i de la Revolució Francesa. Això va comportar que en el món rural fossin majoria els partidaris dels carlins i, en l'urbà, els liberals.

Isabel II, filla de Ferran VII i motiu pel qual van esclatar les guerres carlines del segle XIX, es va postular com a liberal més per interès que no pas per convicció, ja que veia en ells la possibilitat d'una modernització del país que permetés una època de prosperaritat.

La batalla

A primera hora del matí de l'1 de març una fracció carlina comandada per Gravat de Guimerà va atacar, robar i segrestar un parell de diligències a la sortida de Reus en direcció a Tarragona.

En arribar la notícia a Reus la Milícia Nacional reusenca comandada per Viladomar i Subirà sortí amb un batalló de voluntaris per perseguir els carlins i alliberar els segrestats, entre els quals hi havia

Imatges del monòlit que havia d'estar dedicat als joves milicians i que el franquisme va fer-se seu. Foto: Tots21

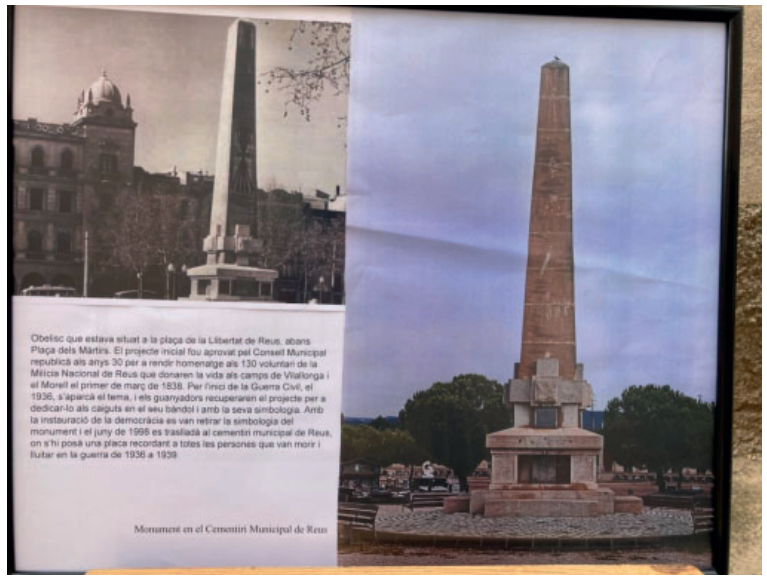

"Els liberals van fugir cames ajudeu-me en totes direccions"

Batalló de voluntaris de la tropa de la Milícia liberal de Reus. Foto: Tots21

l'exalcalde de Reus Francesc Mercader (1836) i l'empresari Jaume Prins. La persecució es va allargar per diversos masos del camí del Burgar fins a arribar prop del riu Francolí, a l'altura del Morell, on els liberals van aconseguir matar una dotzena de carlins.

La Milícia liberal reusenca va anar a celebrar el que semblava una victòria al Morell, però a la Pobla de Mafumet els esperava una emboscada de 1.500 carlins capitanejats per Llarg de Copons. Els liberals van fugir cames ajudeu-me en totes direccions, deixant un rastre de sang que es va emportar la vida de 133 reusencs. Una bona colla de liberals van arribar a Vilallonga del Camp per amargar-se en algunes cases i a l'església del poble mentre el cabdill Llarg de Copons els assetjava.

Com que no va rebre la rendició dels liberals, Copons va decidir calar foc a la porta de l'església, però just abans que els carlins poguessin entrar al seu interior, van arribar les forces del Comandant Subirà. El toc de campanes que havien fet un parell d'hores abans va ser decisiu per alertar el comandant Subirà i salvar així la vida dels liberals refugiats a l'església. El batalló del comandant Subirà era al mas de Sant Ramon, situat entre Reus i El Morell.

Aquesta circumstància els va permetre sentir les campanes de l'església de Vilallonga i arribar a temps de salvar els seus conciutadans mentre els carlins abandonaven la població amb els ostatges que havien fet a la carretera de Tarragona i a la Pobla de Mafumet. Pocs dies després, els carlins van demanar un rescat pels presoners que encara tenien sota amenaça d'executar-los. El cas més angoixant va ser el de l'exalcalde Francesc Mercader, que el 13 de març encara estava en mans dels carlins. Justament aquell era el dia previst d'executar-lo, però la ciutat va fer efectiu el rescat exigit i l'exalcalde va salvar la vida.

La recreació a Vilallonga

La mort dels 133 milicians reusencs va

"Per ajudar a les vídues i fills dels morts va sorgir una allau de propostes per recaptar diners que van arribar fins a Barcelona i Madrid"

Una altra imatge de la recreació. Foto: JGA

provocar una gran consternació a la ciutat. Per ajudar a les vídues i fills dels morts va sorgir una allau de propostes per recaptar diners que van arribar fins a Barcelona i Madrid. A Reus es van fer diverses funcions al desaparegut Teatre de les Comèdies, que era situat on ara hi ha el Museu Arqueològic Salvador Vilaseca. Tot i que inicialment 85 dels 133 morts van ser enterrar a Vilallonga, al cap de dos anys es van traslladar al cementiri de Reus, a una capella construïda expressament per guardar les seves restes. En aquesta capella hi figuren els noms de tots els que hi van perdre la vida.

Tan impactant foren els fets i el seu cruel desenllaç que anys després, l'Ajuntament de la II República decidiria aixecar un monòlit a Reus en record dels joves finats. Sabeu quin monòlit era? El que durant anys vam tenir a la plaça dels Màrtirs i després de la Llibertat. Com tants cops succeeix en política, el projecte no es va dur a terme i més tard, el franquisme el va recuperar, però per recordar els morts del 'bàndol nacional'. Avançada la democràcia, el monòlit va ser reubicat al cementiri general.

Per recordar aquesta trista efemèride, el Centre d'Estudis Dr. Pere Virgili de Vilallonga va fer, el 3 de setembre, la recreació teatralitzada pels carrers del poble de Vilallonga dels fets que van passar en aquesta població ara fa 184 anys. Enguany s'ha celebrat la novena edició dins del cicle Les Nits de Ca Nicolau, on s'emmarcava aquesta recreació.

Carlins i liberals es van enfrontar cruelment a Vilallonga. Foto: JGA

Jordi Garcia Arnau

A Calaceit tot llegint Ferrater

Carregats de raïm acabat de collir, els tractors van i venen fins a la cooperativa, destrament conduïts pels pagesos, atrafegats i amb ganes d'enllestir la feixuga tasca i de plegar. És dissabte, el tercer d'aquest mes de setembre, som a Calaceit, en temps de verema, i els allotjaments turístics (les nombroses cases rurals i l'acollidor Hotel del Sitjar que recorda un passat ric en gra, en cereals) són plens del tot pels motoristes que corren adelerats ben a prop, a Alcanyís.

Al matí, hi hem sentit el bell català occidental, que encara hi és ben viu, al forn d'aquesta la vila de la comarca del Matarranya, on hem comprat pastissos deliciosos, i també n'escoltarem els mots salvats malgrat tot a la Fonda Alcalà, on dinarem tan bé com l'escriptor Joan Perucho havia fet l'àpat temps enrere quan feia de jutge a Gandesa. Tanmateix, ens assabentem, per una veu que ho sap gairebé tot d'aquesta antiga capital on ara hi viuen unes mil ànimes, que la llengua catalana només s'hi ensenya a l'escola de manera extracurricular, voluntària, de més a més, com si fos una raresa, un exòtic idioma estranger: vet aquí el menyspreu per la llengua pròpia de la comarca i de tota la Franja Catalana de Ponent per part del govern d'Aragó tant se val si hi manen els uns o els altres. I tant se val també si el professor i estudiós Artur Quintana (i tants d'altres) reclama, des de fa anys i panys, amb arguments sòlids, la introducció de la immersió lingüística a les escoles de la Franja, com bé explica, per exemple, a La Vall de Balat (Memòria de l'Aragó 1948-2003): ell mateix hi denuncia, amb raó, que les autoritats aragoneses, «a la Franja, del català en diuen chapurriau i en fan una llengua diferent del català».

Passejant pels carrers i les places del poble

Mentrestant, tot enraonant, escoltant i observant, hem fet gana perquè hem passejat pels carrers i les places del poble, on hi hem descobert, ben guiats pel catalanòfil impressor i llibreter Ricard Solana (Gràfiques del Matarranya i Els Llibres de la Vallrovira), el magnífic, clar i català Renaixement de la façana de l'Ajuntament,

"Cal dir que, a la guerra de Successió, Calaceit es posà de la banda de l'arxiduc Carles"

però també hi hem trobat una mica de Gòtic en uns quants finestrals de casals i fins i tot hem pogut veure-hi les dues columnes salomòniques pròpies del Barroc a la façana de l'església. Cal dir que, a la guerra de Successió, Calaceit es posà de la banda de l'arxiduc Carles i que les forces borbòniques de Felip V van prendre a sang i foc la vila i que hi van morir molts dels seus defensors com en tantes altres viles del País Valencià, del Principat de Catalunya i de les Illes Balears? Quan el mal vent bufa d'Almansa, tot ho perdem a la balança. Òbviament, a hores d'ara ja som gats escaldats i, doncs, sabem que ni els planys propis del victimisme ni les propostes inútils perquè no són mai escoltades no serveixen de res: només amb la perseverança d'accions culturals (i polítiques: de fet, tot és política: la literatura, també) com la que avui hem vingut a fer aquí i, finalment, amb la força d'uns Països Catalans independents que puguin parlar de tu a tu amb Espanya (i l'Aragó castellanitzat) podrem fer valdre els nostres legítims arguments i capgirar la substitució a què hi és sotmesa tota cosa, començant per la llengua, que ens identifica com a nació. La Història demostra que ens cal, doncs, esdevenir els Països Baixos amb Flandes.

L'autor de l'article, durant la lectura de l'obra de Gabriel Ferrater

Ara, a les set de la tarda, però, calla el brogit dels motors dels tractors. El silenci, que tant li agradava, al poeta de qui tot seguit llegirem els versos, amara el camp d'ametllers que hi ha al darrere de la capella de la Misericòrdia on ens han convocat la poesia, l'art i el vi. A l'indret, hi fa una calor eixuta i el cerç, que hi bufa suaument, ens empeny a dir les primeres frases sobre Gabriel Ferrater, que també havia venut vi arreu des de Reus i que havia dit coses prou entenimentades sobre l'art dels pintors contemporanis i d'abans i tot.

"Els versos esquitxen el paisatge d'erotisme franc i de memòria del temps que passa"

El Grup de Lectura i Declamació

La bona i experta gent del Grup de Lectura i Declamació del Centre d'Amics de Reus ha triat catorze poemes per tal de fer un tast de l'obra de l'autor de Les dones i els dies (1968), que no només va escriure poesia, sinó que també va publicar assaig homologable amb la millor representació europea del gènere, com defensa i demostra la professora i llibretera Marina Porras a Donar nous als nens. El que en sentim del primer lector és el postfaci del primer poemari, Da nuces pueris (1960), que ens aporta poques informacions sobre l'autobiografia (que va néixer a Reus el 1922 i per això enguany en commemorem el centenari, el mateix any del natalici de Joan Fuster a Sueca i la mateixa data de l'obertura de la fonda on hem dinat avui); ens ofereix més dades de les fílies (els turmells joves i la ginebra amb gel) i les fòbies (les ideologies i les cases on hi fa fred) pròpies d'un autoretrat i, sobretot, ens fa una llarga declaració sobre la poètica, és a dir, sobre la seva particular manera de fer versos, contrària al realisme social i al sentimentalisme romàntic però a favor de la raó com a instrument eficaç per tal d'endreçar el caos d'emocions i també favorable a l'assoliment de la lliçó moral en acabat de qualsevol experiència vital per tal de poder gaudir d'una felicitat raonable.

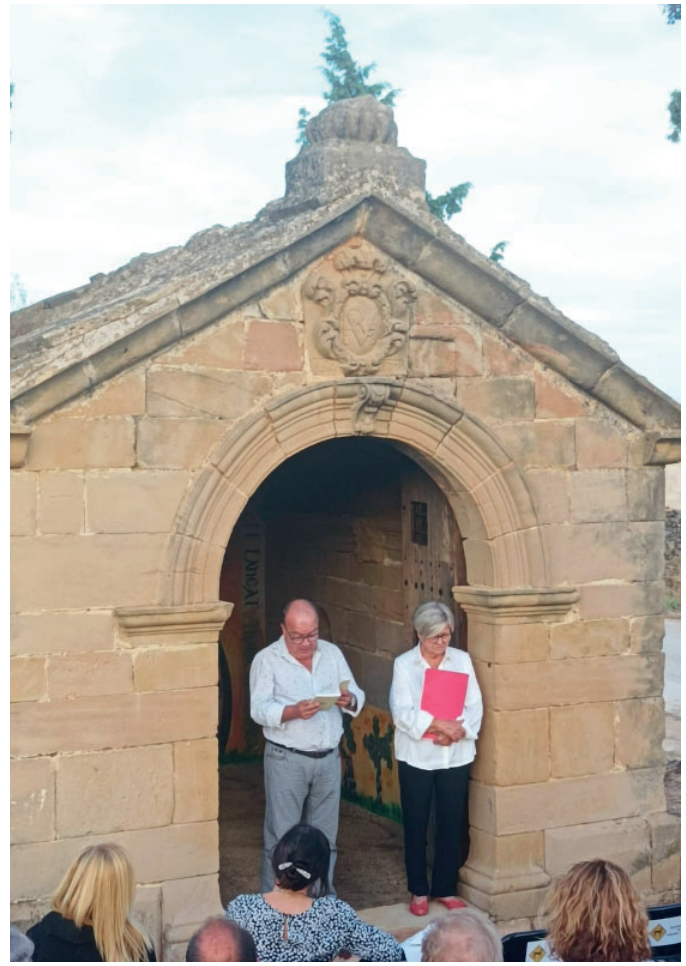

Un moment de l'actuació del Grup de Lectura i Declamació del Centre d'Amics de Reus

Els versos esquitxen el paisatge d'erotisme franc i de memòria del temps que passa perquè ens parlen de certes experiènci-

"I, sobretot, hi és especialment crític amb els del seu bàndol, el republicà"

es amoroses de les nostres vides o perquè són testimonis valuosos de la guerra civil i les seves conseqüències: constatem que el present encara és presoner dels qui la guanyaren. Per això Ferrater, al poema narratiu «In Memoriam», el darrer del recital d'avui, hi explica, amb tota mena de detalls, les vivències d'un adolescent com ell durant aqueixa guerra a la ciutat de Reus, sobretot de la rereguarda. Hi blasma tant els feixistes com els escamots de la FAI (per això ens recorda, en certa manera, «Incerta glòria» de Joan Sales). I, sobretot, hi és especialment crític amb els del seu bàndol, el republicà. Se'n sentirà desenganyat pel desastre a causa del desgavell amb què actua l'exèrcit català, dividit entre comunistes, anarquistes i altres -istes i sense estratègia eficaç, incapaç de guanyar la guerra. És a dir, més o menys com ara mateix.

Des d'aleshores, Ferrater no voldrà participar en cap projecte públic col·lectiu i se centrarà a trobar la felicitat en la seva vida privada, en l'estudi, la recerca, la docència, l'obra pròpia. I només en comptades avinenteses participarà en actes polítics (de polis) de caire més aviat cultural. Tanmateix, no podem considerar les seves aportacions a la poesia catalana, a la crítica literària catalana comparada i a la lingüística catalana valuosíssimes contribucions seves al projecte col·lectiu de modernització de la llengua, d'actualització de la tradició literària i d'enriquiment de la cultura nacional, de la cultura catalana de tots nosaltres?

Abans d'acomiadar-nos, admirem l'exposició dels interessants dissenys de l'artista plàstic Josep Cañada inspirats en els poemes eròtics de Ferrater, tastem els bons vins blancs i negres del celler del Mas de Torubio de Queretes i enraonem amb alguns dels quaranta veïns que assisteixen a l'acte. Tornem cap a Reus ben carregats de llibres que ens ha regalat el Ricard, generós i atent com la seva muller, Mercè Gimeno: entre altres, Calaceitanes. 31 dones del segle XXI, de la Francesca Calaf i la Mercè Gimeno; Eixam de poemes, de la Teresa Jassà; i el número 45 de la revista de música i cultura popular Caramella, que conté un dossier molt ben confegit sobre la cultura popular al Matarranya. Profundament agraïts, més sabedors de la pàtria, que Ferrater situa en la llengua catalana de Carner, i fermament esperançats que en la llengua dels xiquets que juguen a la plaça i en la dels llibres que neixen al Matarranya hi sigui també el futur de la nació alliberada, recordem el vers de Ferrater: «i és a ser lliure que em vull hàbil». I també els versos de Maria Mercè Marçal pintats a l'interior de la capella que ens hi ha fet d'escenari: «Amb totes dues mans / alçades a la lluna / obrim una finestra / en aquest cel tancat».

Biel Ferrer Puig

Portes obertes perquè els ganxets descobreixin el Centre d'Amics

El 19 de setembre, el Centre d'Amics de Reus tornava a obrir les portes a totes les reusenques i reusencs. L'objectiu era que els ganxets poguessin descobrir aspectes que desconeixen de les instal·lacions i activitats que s'hi desenvolupen.

El Centre d'Amics de Reus és un edifici senyorial ple d'història. Es tracta ni més ni menys que de La Boella, la casa natal de l'il·lustre Marià Fortuny i Marsal, el gran pintor reusenc del segle XIX.

Els col.leccionistes

La planta baixa és l'escollida, habitualment, per acollir diferents exposicions obertes al públic que s'acosta al centre. Aquest cop era el torn de l'aviació a Reus com a tema principal: 'L'aviació a Reus, un vehicle històric', a càrrec dels Col·lectors Club. Imatges inèdites dels bombardejos de la Guerra Civil a Reus -gràcies a una col.lecció orginal procedent d'Itàlia i en mans d'un soci del Col.lectors Club- vestien les parets de la sala acompanyades de molts documents i maquetes relacionades amb el camp d'aviació de Reus, l'aeroclub, l'actual aeroport de la ciutat o el cartell de la primera exhibició aèria que es va organitzar a Reus en el llunyà any de 1913.

La mostra va incloure un mercadet del col.leccionista amb l'intercanvi d'objectes de col.lecció, com plaques de cava i taps corona, calendaris de butxaca, punts de llibre, sobres de sucre, etcètera. El món del col.leccionisme és inacabable.

El futbol-botons

A la primera planta es va celebrar, com cada any, la competició 'Trofeu de Misericòrdia de Futbol Botons'. Un torneig anual en què els socis i components de la secció es baten entre ells al joc en qüestió. Es tracta de, en unes taules habilitades, amb l'impuls de botons, fer entrar una petita pilota a la porteria de l'adversari. El vencedor va ser Cèsar Parisi -FC Barcelona- i el segon classificat,

"La sala més peculiar, però, és on s'acull una exposició de fins a més de 700 galls. La col·lecció pertanyia a un soci"

Jaume Garcia -IFK Göteborg-. Per cert, l'Associació Reusenca de Futbol-Botons, secció del CAR, prepara la publicació d'un llibre dels 25 anys de creació de l'entitat, que es va consolidar gràcies a esdevenir associada al Centre d'Amics.

La biblioteca

A la segona planta és on es troba la sala principal del Centre d'Amics de Reus: la biblioteca. Aquest indret, tot i tenir força competència a la ciutat amb espais com el Centre de Lectura, no en té res a envejar amb el seus 4.000 volums. Al número 165 de Lo Nunci, el llibreter de vell Albert Romaguera en va fer un ampli repàs de les principls obres i col.leccions de la biblioteca, que tenen un alt valor bibliòfil i fins i tot de mercat.

Els col.leccionistes van mostrar la història de l'aviació a Reus

En aquest espai se solen reunir els i les amants del bridge, una tradició també al Centre d'Amics.

La cambra de Marià Fortuny

Al pis de dalt, finalment, hi ha dues sales a la vegada curioses i interessants. Una d'elles és la reconstrucció molt ben aconseguida de l'habitació on se suposa que va néixer el senyor Marià Fortuny i Marsal. És, veritablement, una sala molt atractiva que es permet visitar en jornades especials del centre com són les portes obertes.

La sala més peculiar, però, és on s'acull una exposició de fins a més de 700 galls. La col·lecció pertanyia a un soci que abans de morir va decidir cedir-la al Centre i és molt variada. Es molt complicat de descriure-la en paraules, per tant, val la pena contemplar-la per poder entendre tot el que representa.

La jornada es completà amb la lectura de poemes de l'obra de Gabriel Ferrater 'Les dones i els dies', que va fer el Grup de Lectura i Declamació del Centre a Calaceit, conduïdes per Biel Ferrer. Altrament, es feu el passi del documental 'Els Ateneus a Catalunya', produït per la Federació d'Ateneus de Catalunya. El Centre d'Amics de Reus forma part de la Federació.

Blanca Castellví Sales

Trens rigorosament vigilats

Jaume Biosca, davant la maqueta de l'antiga Estació del Nord. Foto: Centre

Col.lectors Club va sorprendre el mes de juliol passat quan va presentar una exposició a la nostra sala de La Vicara dedicada a Reus i el ferrocarril. Àmplia és la relació entre la nostra ciutat i els camins de ferro de manera que vam arribar a tenir al llarg de la història fins a tres estacions de tren -una d'elles, la del popular Carrilet-. La història ferroviària de les comarques de Tarragona fins a l'actualitat neixia i moria a Reus.

La mostra va incloure veure per primera vegada en públic un treball d'artesania de primer ordre, el que ha fet Jaume Biosca recreant l'antiga Estació del Nord, la dels Directes, precedent de la futura estació de Renfe i malauradament desapareguda per aquelles coses incomprensibles que té la política. D'aquella època queda només com a record l'oblidat, embrutit i ignorat edifici on es feia la reparació de les màquines, una petita joia de l'enginyeria.

La fidelitat del treball de Biosca és extraordinària; s'ha basat en fotografies antigues per plasmar amb una pasmosa exactitud com era aquell edifici de tarannà neoclàssic. 'Jo mateix he dibuixat els plànols', assegura a Lo Nunci.

"Gràcies al col.leccionisme tenim una enorme quantitat de material valuós que si no fos pels col.leccionistes es perdria"

Biosca, de 78 anys, té també una enorme maqueta de 20 metres quadrats de la línia Reus-Móra. 'L'afició al ferrocarril em ve per línia materna: gairebé tots els homes eren ferroviaris', afirma. No ha estat fins arribar a la jubilació que aquest pintor-restaurador, que havia restaurat espais com els teatres Fortuny i Bartrina o el Palau Bofarull, entre molts altres, s'ha dedicat a confeccionar maquetes d'edificis i entorns com el dit ferrocarril i té en mans executar el campanar i l'església Prioral.

Fotografia del Carrilet de Reus a Salou. Foto: Centre

El Carrilet

Tornant a la mostra, aquesta va incloure fotografies de les estacions, el Carrilet en moviment, actes de la societat del Carrilet i altres estris. Com no, l'activitat principal se centrà en l'intercanvi d'objectes de col.leccionisme, de plaques de cava, taps corona, punts de llibre, sobres de sucre, merxandising,... 'Gràcies al col.leccionisme tenim una enorme quantitat de material valuós que si no fos pels col.leccionistes es perdria', recordava el president del Col.lectors Club, Joan Carles Llop, una entitat que acaba de fer cinc anys de vida. Llarga vida al club... i al tren.

Un moment de la frenètica activitat d'intercanvi d'objectes. Foto: Centre

Redacció

Una història d'amor des de l'RDA a Reus

Tot alemany, i tot seguidor del comunisme internacional, sap què significa el 9 de novembre. No va ser la data de l'assalt al Palau d'hivern de Sant Petersburg, tot i que no s'allunya gaire del dia, ni la conquesta de Berlín per part de les tropes del general Zhukov que va acabar amb el règim nazi. El 9 de novembre de 1989, fa trenta-tres anys, els habitants de la República Democràtica Alemanya -RDA o DDR- congregats davant el Mur de Berlín rebien la insospitada notícia d'un funcionari del Politburó de l'únic partit permès i regnant des de feia 40 anys, el Comunista -SED-, que el mur s'obriria per poder fer visites a Occident sense restriccions 'de manera immediata'. El funcionari es va equivocar, no va llegir bé una nota que li havien tramès les autoritats en què no s'especificava cap data d'apertura del mur. L'allau de ciutadans que van traspassar la frontera entre els dos berlins va ser tant aparatosa que el govern, qüestionat als carrers pels mateixos ciutadans des de feia mesos, ja no es va poder fer enrere.

S'obria i al mateix temps queia físicament el Mur que Jrushev havia manat aixecar en 1961 i no només s'esfondrava el Teló d'acer, com l'havia definit Churchill, sinó tot el comunisme europeu. Dos anys després, el Kremlim arriaria la bandera de la Unió Soviètica i aixecaria la senyera tradicional russa. El comunisme havia mort després de dos anys de rebel.lions pacífiques que vam viure atònits i després de 74 anys de vida. L'estàtua de Lenin era derribada a Berlín. El País Semanal obriria la portada del dominical amb una falç i un martell esclafats i amb el titulat 'Fi de trajecte'.

Passaport de la Marion com a ciutadana de l'RDA

Marion, una traductora que aleshores tenia 26 anys, nascuda a la localitat de Grimma, a prop de Leipzig -la ciutat de l'RDA que inicià la insurrecció pacífica contra la repressió de les autoritats- es trobava la tarda-nit del 9 de novembre a Weimar, l'antiga capital d'una impossible Alemanya democràtica d'entreguerres. Conduïa un grup de joves de l'Ale-

"Josep Maria, reusenc de naixement, és un primera espasa en el món del tir olímpic. Va ser director tècnic de la Federació Espanyola de Tir"

manya Occidental -com es deia aleshores l'RFA- que debien celebrar la fi de curs amb una estada a l'RDA. 'Vam veure les imatges de la caiguda del Mur i vam acabar amb una festassa, celebrant-ho tots plegats' recorda.

Marion treballa des de fa anys en una empresa del sector químic de Tarragona i viu a Mont-roig del Camp. La seva història és una peça clàssica del que van patir els alemanys de l'RDA, també els que mostraven més simpatia cap al comunisme però es trobaven en la gran paradoxa mai resolta pel socialisme, l'enfrontament entre la teoria marxista de la justícia universal i la praxi d'un sistema dictatorial. Manuel Vázquez Montalbán es refotia del comunisme 'realment existent' des de la seva frustrant militància i compromís.

'No vaig ser de les primeres a sortir del país quan va caure el Mur, tot era incertesa i no sabíem què passaria. Vaig fer la tramitació, que va ser llarga, va durar un mes, i per fi, al desembre vaig aparèixer per Espanya per primera vegada en la meva vida', relata encara commoguda. No els era permès estar en països 'no socialistes'. Per què a Espanya? 'Perquè m'esperava el meu xicot, el Josep Maria. I m'esperava a Salou'.

Josep Maria, reusenc de naixement, és un primera espasa en el món del tir olímpic. Va ser director tècnic de la Federació Espanyola de Tir i ha pres part en nombrosos campionats del món i en olimpiades sota pavelló espanyol. Aleshores vivia a Salou. Ara el matrimoni resideix a Mont-roig del Camp, en una coneguda urbanització. Va ser en un torneig internacional que se celebrà a la localitat oriental de Suhl als anys 80 quan va conèixer la Marion, que feia d'intèrpret, l'ofici que habitualment desenvolupava a l'RDA i que li conferia un cert estatus que li permetia viatjar a països de l'òrbita soviètica. D'aquí va néixer la relació, una relació inevitablement impossible. Una història d'amor separada pel Teló d'acer.

'Ens era prohibit relacionar-nos amb qualsevol persona que fos d'un país no socialista, així és com els anomenaven, per la professió que teníem', relata la Marion, de manera que no podia comentar el seu sobtat flirteig amb el Josep Maria.

'La vida de los otros'

Com en el film de Florian Henckel von Donnersmarck, 'La vida de los otros', que relata la persecució obsessiva que l'Stasi -la policia secreta de l'RDA- feia als intel. lectuals considerats dissidents, la Marion i el Josep Maria van idear un sistema de codis per a comunicar-se: 'Jo hagués pogut sol.licitar la sortida del país per anar a Espanya a veure'l, però al Govern no els hagués fet gràcia i haguessin castigat a familiars meus, com solien fer'. Va decidir no anar a Espanya. Qui més podia rebre la repressió era el seu pare, que per raó de feina es movia en diferents països. Li ho haguessin pogut impedir.

Així, 'vam acordar trobar-nos en ciutats

"La relació va durar tres anys, amb situacions de risc malgrat les prevencions que la parella prenia"

Uns joves Marion i Josep Maria. Foto: Cedida

dels països comunistes d'Europa on ell hi assistia per participar en els campionats internacionals, i jo hi podia anar'. A Budapest, a Sofía, a Berlín es produïen els encontres furtius. 'El Josep Maria m'escrivia cartes i les enviava a casa d'una amiga meva, mai a casa meva'. La Marion, a més, no tenia telèfon ja que la seva possessió en aquell temps era restrictiva.

La relació va durar tres anys, amb situacions de risc malgrat les prevencions que la parella prenia. La Marion, cansada de viure 'en una gàbia on no hi havia llibertat', va demanar desplaçar-se a Nicaragua -aleshores governada pels sandinistes- a fer de traductora per un projecte d'hospital que havia de construir el govern de l'RDA. 'Per poder anar-hi havies de superar un llarguíssim interrogatori. Em van preguntar repetidament si tenia contactes amb algú dels països no socialistes i mil vegades els vaig dir que no. I igual que a la pel.lícula de von Donnersmarck, em van donar la gran sorpresa: sabien el nom del Josep Maria, el seu número de telèfon i com m'enviava regularment cartes. Ho sabien tot de nosaltres. Havíem estat vigilats per l'Stasi'.

La Marion no va patir repressió potser perquè tal vegada consideraren que la relació no posava en perill la seguretat de l'Estat, que així anaven les coses. Un bes furtiu, una carta, una trucada podia ser

La Marion i el Josep, amb la seva filla Judith, en l'actualitat, sentats davant del Museu de l'RDA a Berlín. Foto: Cedida

"Recorda especialment una gran concentració del 9 d'octubre de 1989, quan els tancs de l'exèrcit estaven patrullant pels carrers, "

entesa com un acte contrarevolucionari.

S'emociona quan recorda les manifestacions pioneres de Leipzig que van acabar derrotant el comunisme. 'Es feien mítings a les esglésies. Van començar a la de Sant Nicolau i davant l'èxit de les convocatòries, les trobades s'extengueren a tres esglésies més'.

Recorda especialment una gran concentració del 9 d'octubre de 1989, quan els tancs de l'exèrcit estaven patrullant pels carrers, 'però va succeir que sis personalitats del país, tres d'elles alts càrrecs del partit, van demanar als ciutadans que es manifestessin pacíficament perquè no hi hagués una intervenció policial'. No n'hi va haver. 'Desenes de milers de persones ocupaven els carrers al crit de 'Nosaltres som el poble' i demanant reformes democràtiques. Sense violència'.

Mai més es va repetir un Praga '68 ni un Hongria '56. El comunisme sota Gorbatxov no tolerava la repressió interna, una pràctica tan pròpia dels règims comunistes. De Leipzig es va passar a Dresde i altres ciutats,... Una monumental taca d'oli de protestes pacífiques. Erich Honecker, el líder de l'RDA, no gosava intervenir per no molestar el dirigent soviètic. Tampoc el seu successor, Egon Krenz, que viuria de cos present en el càrrec de primer secretari la caiguda del Mur. Les protestes havien obrat un altre miracle: la destitució de l'incombustible Honecker, aquell dirigent que es va fer un petó als llavis amb el líder soviètic Leonides Brezhnev, en una imatge icònica de l'època.

'La unificació de les dues alemanyes es va fer massa de pressa, hagués calgut assimilar tants canvis amb més temps, més pausadament', defensa la Marion. Conserva bons records del seu antic país. 'No tot va ser dolent a l'RDA; teníem sanitat universal i educació gratuïta, fins i tot més avantatges que en el sistema actual, però no teníem llibertat'.

Quan la Marion va tramitar la seva estada a Espanya tot eren endarreriments. Avui estem acostumats a les facilitats que es donen als ciutadans que provenen d'altres països de la Unió Europea, 'però jo venia de l'RDA i mostrava un passaport de l'RDA. No era fàcil trobar feina'. Així les coses, va començar a treballar com a free lance i més tard va aconseguir feina a l'empresa química on continua treballant-hi avui en dia.

Avui és 9 de novembre, tot alemany sap de quina data parlem. A Berlín porten una setmana de celebracions. Ella també ho va gaudir amb uns joves de l'Alemanya Occidental. La Marion volia fugir d'aquella presó en què s'havia convertit l'experiment comunista, i en el fons li sabia greu com havia degenerat una idea de justícia universal que va il.lusionar tantíssima gent.

Han passat trenta-tres anys i la Marion continua conservant el passaport d'un país, el seu, que ja no existeix, i que segurament seguirà regnant en el seu cor per sempre.

Jaume Garcia Cardoner

En record de Xavier Amorós

La notícia de la mort de Xavier Amorós, a punt de complir els cent anys amb plena lucidesa, ens ha trasbalsat aquest estiu. Hem tingut ocasió, amb motiu del seu comiat, de recordar la seva trajectòria a partir dels articles i semblances que s'han publicat, i l'any vinent, l'Any Amorós, tindrem encara més ocasions de valorar la seva obra i la seva influència.

Xavier Amorós, en una imatge clàssica. Foto: Reus / Josep Maria Ribas Prous / Núm. reg. 2385

Responent a la invitació de la revista Lo Nunci, voldria compartir en aquest espai només unes petites notes al voltant de la seva obra literària, el regal excepcional que Xavier Amorós Solà ens ha deixat per sempre, una obra que abasta llibres de poesia, relats memorialístics, nombrosos reculls d'articles, collaboracions habituals als mitjans de comunicació locals i també teatre. Una obra dilatada en el temps, minuciosament treballada des de la fascinació per la lectura i el coneixement de la llengua i dels grans noms de la literatura universal. Una obra amb una veu pròpia, que en el camp de la poesia el 1964, amb el recull Qui enganya, para, li va valer el Premi Carles Riba. Una poesia que brolla directament d'un paisatge i d'un moment, amb una força i una autenticitat que demostren la capacitat de Xavier Amorós de modelar la llengua per ferli dir allò que volia dir, fent de baula entre les generacions dels autors d'abans del 1939 i les que van escriure a partir dels setanta, perquè la llengua literària, també en temps estranys, havia de ser capaç d'expressar l'ara i aquí.

Llegir els textos de Xavier Amorós, sentir-lo parlar, té el poder de seducció de la flauta d'un encantador de serps, i crec que aquest és un efecte que marca tota la seva obra narrativa, iniciada amb L'agulla en un paller, una petita meravella amb una

"Poeta, narrador, retratista audaç de la realitat i dels seus protagonistes"

aura a l'estil de Tom Sawyer que ens acosta fragments de la memòria col·lectiva de la ciutat, com les escenes del frontó del Reus Deportiu, on Xavier Amorós devorava els volums de la col·lecció A Tot Vent. A partir d'aquest relat inicial, d'infantesa, la seva crònica ens aboca a una panoràmica oberta sobre un paisatge i una història que defineixen no només la seva biografia personal sinó l'univers col·lectiu de tota una època. El seu és un testimoni excepcional del moment històric que li va tocar viure, i també de com la fidelitat a un mateix és la pedra de toc per a la construcció de la pròpia identitat.

Poeta, narrador, retratista audaç de la realitat i dels seus protagonistes, com demostra en la seva àmplia producció d'articles, i home també de teatre, sempre interessat per la veu, per la possibilitat de dir, d'expressar-se, d'afirmar-se, de prendre partit, va ser ell qui ens va acostar la delicadesa de les Figuretes de vidre de Tenessee Williams, qui ens va fer sentir l'emoció dels diàlegs radiats, de la poesia declamada en escenaris de teatre i a l'aire lliure, dels clams per la llibertat.

Proper a cercles molt diversos, de vegades fins i tot antagònics, amb una capacitat excepcional de mirar el món des de diferents perspectives mantenint-se fidel a uns valors essencials que sempre va defensar amb fermesa, la seva visió va saber anar molt més enllà de les projeccions de campanar i el va dur a treballar en diferents entitats i associacions, amb el Centre de Lectura al capdavant, i a fer de pont amb grans figures de la cultura catalana del moment.

Irònic, intel·ligent, divertit, amable, proper, entusiasta i poderós en la defensa d'un ideari de país, ens deixa també l'exemple del seu compromís polític, molt més enllà de les sigles de partit. Ha estat un referent per a moltes generacions de reusencs i reusenques, que hem tingut la sort de sentir la seva invitació permanent a parlar de literatura. Permeteu-me que recordi, avui, la visita que vam fer-li ja fa molts anys, el 2003, la Dolors Vallverdú i jo per posar-nos d'acord sobre el veredicte del I Premi de Poesia Josep Martí Queixalós, del qual tots tres érem jurat. Vam coincidir de seguida en quin treball mereixia el guardó, però vam continuar parlant durant força estona, de tot i de res, i el record d'aquella llarga tarda al menjador de casa seva, amb els retrats i les fotografies de la família envoltant-nos, és encara ple de la llum.

"Humilment m'arrecero/ a l'ombra del meu pare/ i em confonc amb la terra", deia en un poema del 1960. Avui, la terra l'acull. La seva obra literària i el seu record són llavor que perviurà sempre en nosaltres.

Rosa Pagès Pallisé
Llicenciada en Filologia Catalana i escriptora

La solidaritat

Mal que ens pesi, o li vulguem donar un altre nom, ens estem acostumant a una nova normalitat. No cal que ens escarrassem en fer-nos creure a nosaltres mateixos que això passarà i tot tornarà a ser com abans. A l'olla hi ha masses ingredients ja coneguts perquè pugui variar el gust de l'escudella. Una cosa és ser positiu i una altra voler viure d'esquenes a la realitat perquè tot sembli millor.

Però, això sí, d'entre tota la desgràcia que representa aquesta pandèmia que ens matxaca i ens condiciona, hem après a valorar allò que la seva evolució ens ha robat, com quedar amb la colla d'amics per a dinar o sopar, o les reunions familiars sense comptar-nos, o que els avis puguin petonejar els mes petits de la casa sense por.

La pandèmia ha fet aflorar tot el bo i el que caldria corregir de la nostra societat. Igual que les actituds més egoïstes i insolidàries de més d'un/una amb l'excusa de l'economia o de la llibertat.

Vejam si en podem treure alguna cosa personal, ja que el que podria ser aprofitable per a polir defectes adquirits solidàriament s'ha quedat pel camí de la pretesa recuperació de la llibertat, tot i que n'hi que no l'han perdut, la llibertat, i en fan bandera, i se'n foten de la resta que tracten de complir les poques i contradictòries normes que se'ns dicten.

En aquest sentit, fins que no es pugui avaluar tot, cosa que em temo que tardarà, sempre ens quedarà el dubte de si són uns que no arriben o són uns altres que es passen. Fins aquest moment, però, queda un mal d'ulls que va de la insolència institucional a l'insult particular. Com passa amb el règim fiscal, que hauria de ser comú i que tothom sap que no ho és, igual passa amb les normes del govern quant a anar trampejant amb la pandèmia que haurien de ser consensuades i d'obligat compliment per totes les CCAA, i ja veiem que no ho són.

La pandèmia ha fet aflorar tot el bo i el que caldria corregir de la nostra societat. Igual que les actituds més egoïstes i insolidàries de més d'un/una amb l'excusa de l'economia o de la llibertat. Tics afegits que demostren que tot l'oblidable de temps passats segueix ben vigent, que incomplir amb les lleis sanitàries que es dicten per part de qui és, o es creu, fort i poderós per fer el que li dona la gana no té res a veure amb aquesta llibertat, té un altre nom.

Però si anem estirant el fil de la solidaritat arribarem a haver de preguntar-nos de què serveix el govern d'un Estat si, en els moments en què més convé la coordinació i unes normes consensuades a aplicar

"A la disbauxa cal afegir una UE que en els assumptes que més hauria d'intervenir s'hi posa de costat"

per la totalitat de la comunitat, deixa a la responsabilitat particular i la solidaritat, permetent que cada racó faci el que vol, o, el que és igual, el que es decideix políticament, ideològicament, per marcar pit per sobre de qui ho dicta si no és del mateix partit, per damunt de les recomanacions de les autoritats autoritzades.

A la disbauxa cal afegir una UE que en els assumptes que més hauria d'intervenir s'hi posa de costat, i diu que és cosa interna de cada membre.

Per a què serveixen, doncs, els governs que es renten les mans davant dels problemes comuns? Ens els podríem estalviar i el que costa el seu manteniment es podria dedicar a millorar, o a atendre, tots els serveis bàsics i les necessitats dels ciutadans.

El mateix es podria dir de les periòdiques cimeres de les grans potències per afrontar el canvi climàtic, que sempre acaben posant dia i lloc per a la propera sense adoptar les accions i mesures urgents pel que, possiblement, ja s'està fent tard.

Xavier Guarque

En conveni

CASA FUNDADA
1914

VERMUTS
MIRÓ

REUS

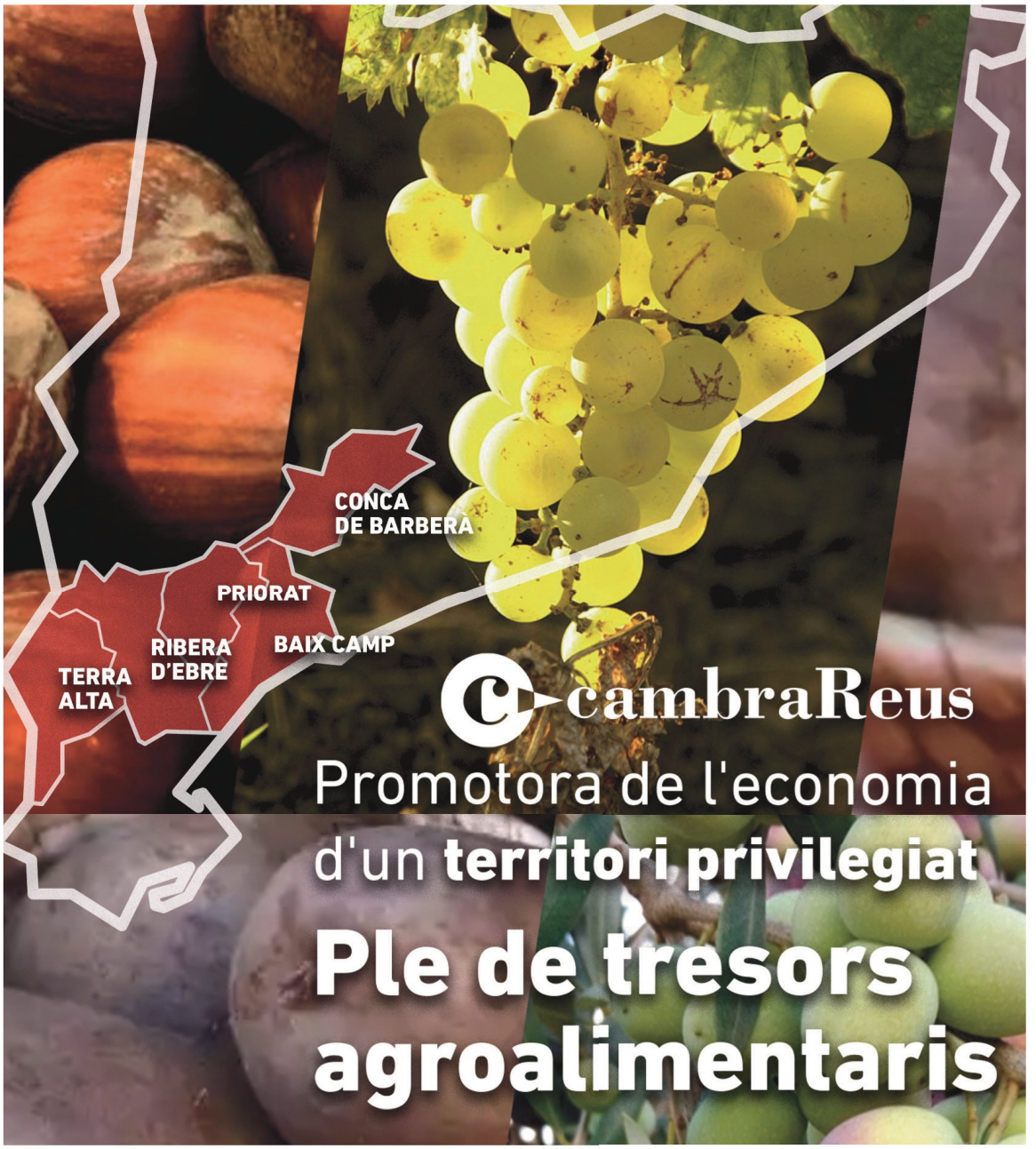

cambraReus

Promotora de l'economia
d'un **territori privilegiat**

Ple de tresors agroalimentaris

Catalunya DENOMINACIÓ D'ORIGEN

DENOMINACIÓ D'ORIGEN CONCA DE BARBERÀ

mont sant

DENOMINACIÓ D'ORIGEN QUALIFICADA PRIORAT · CR DE LA DENOMINACIÓ

TARRAGONA Denominació d'Origen

DENOMINACIÓ D'ORIGEN TERRA ALTA

PA DE PAGÈS CATALÀ indicació geogràfica protegida

DENOMINACIÓ D'ORIGEN PROTEGIDA SIURANA

Oli Terra Alta Denominació d'Origen Protegida

AVELLANA DE REUS DENOMINACIÓ D'ORIGEN PROTEGIDA · CONSELL REGULADOR ·

PATATES DE PRADES INDICACIÓ GEOGRÀFICA PROTEGIDA

VERMUT de REUS DES DE 1892

Cambra de Comerç, Indústria, Serveis i Navegació de Reus
c/ Boule, 2. 43201 Reus. www.cambrareus.org